

Gruzija po parlamento rinkimų: ar išliks kelyje į Vakarus?

Justė Brokaitė, Rytų Europos studijų centro praktikantė

Praėjusį savaitgalį Gruzijoje, kaip ir Lietuvoje, įvyko Parlamento rinkimai, kuriuose triumfavo „Gruzijos svajonė“ – partija, kuri 2012 metais nušlavė nuo vadinamosios „Rožių revoliucijos“ prie šalies vairo stovėjusią „Jungtinio nacionalinio judėjimo“ partiją. 5 procentų ribą taip pat peržengė ir prorusiškas „Patriotų Aljansas“.

Prieš rinkimus – įtampa

Rinkimai Gruzijoje nuolat kėlė didelę įtampą: ir šį kartą buvo nuogaustaujama, ar šalyje įmanomas demokratinis valdančiųjų jėgų pasikeitimas be nuvilnijančių neramumų. 2012 metais vykę parlamento rinkimai dažnai įvardijami kaip pirmieji, kurių metu valdžių apsikeitimas praėjo sklandžiai. Nepaisant to, po „Gruzijos svajonės“ pergalės prieš ketverius metus, prasidėjo politinės kontraversijos, mat į opoziciją perėjusi „Jungtinio Nacionalinio Judėjimo“ partija patyrė spaudimą: buvęs politinis elitas naujosios valdžios buvo apkaltintas korupcija, piktnaudžiavimu padėtimi, nemažai žmonių suimta. Neilgai trukus ir pats Michailas Saakašvilis turėjo trauktis iš šalies, kadangi jam buvo pateikti įtarimai dėl turto švaistymo, piktnaudžiavimo valdžia.

Tad prieš šiuos rinkimus M. Saakašvilis net ir nebūdamas šalyje aktyviai įsitraukė į kampaniją: nevensė kritikuoti oponentų dėl jų veiksmų, kaltino nekompetencija valdant šalį, o laimėjus rinkimus žadėjo formuoti naują kabinetą bei galimai grįžti į Gruzijos politinį gyvenimą. Reaguojant į šias pastabas valdantieji pareiškė, jog buvusio prezidento sugrįžimas reikš ne ką kitą, o suėmimą.

Baimintasi, jog šie rinkimai gali būti naujų neramumų pradžia – juo labiau, kad net ir televiziniai debatai neapsieidavo be muštynių tiesioginiame eteryje. Tuo neapsiribota: vieno iš kandidatų surengto mitingo metu nežinomi užpuolikai paleido šūvius, sužalojusius kelis žmones, o spalio 4 dieną, prieš pat rinkimus, Tbilisyje buvo pasikėsinta į opozicijos parlamentaro Givio Targamadzės gyvybę. Incidento metu buvo susprogdintas G. Targamadzės automobilis, tačiau nei vairuotojas, nei parlamentaras nebuvo rimtai sužaloti. Šis išpuolis buvo pasmerktas, o šalies Ministras Pirmininkas pareiškė, jog asmenys, įvykdę nusikaltimą, bus surasti ir neišvengs griežtos bausmės. Kitą dieną po šio įvykio į gatves išėjo tūkstančiai opoziciją palaikančių žmonių, todėl kilo pagrįstų abejonių, ar pavyks išsaugoti valstybės stabilumą.

Rinkimų rezultatai

Centrinė Rinkimų Komisija pranešė, jog rinkimus laimėjo ir parlamento daugumą užsitikrino „Gruzijos svajonė“, kuri daugiamentatėje apygardoje, nulemiančioje 77 mandatus iš 150, surinko 48,6 proc. balsų, o „Jungtinis Nacionalinis Judėjimas“ gavo 27,14 proc. balsų. 5 proc. barjerą taip pat įveikė prorusiškai nusiteikęs „Patriotų Aljansas“.¹ Balsavimo aktyvumas šalyje buvo kiek aukštesnis nei Lietuvoje – 51,63 proc., tačiau lyginant su ankstesniais rinkimais pastebimas aktyvumo sumažėjimas. Nors galutinis vietų pasiskirstymas Parlamente paaiškės tik lapkričio pabaigoje po antrojo rinkimų turo vienmandatėse apygardose (jose sprendžiasi likusių 73 mandatų pasidalijimas), tai veikiausiai neturės esminės įtakos jėgų pusiausvyrai.

Pirmajame ture, preliminariais duomenimis, „Gruzijos svajonė“ jau užsitikrino 44 vietas ir dominuos parlamente, „Jungtinis Nacionalinis judėjimas“ su 27 parlamentariais liks opozicijoje, o „Patriotų Aljansas“ turės 6 vietas. Svarstoma, jog pirmą kartą šalyje pagal mišrią rinkimų sistemą vykstantis balsavimas yra palankesnis dabartiniams valdantiejiems, todėl teigiama, kad po antrojo rinkimų turo „Gruzijos svajonė“ gali įgyti ir konstitucinę daugumą su 113 vietų. Tai rodo, kad, nepaisant kritikos valdžiai, visuomenė rinkosi *status quo* išlaikymą, o opozicija nesugebėjo mobilizuoti elektorato pasiūlydama alternatyvą.

Tarptautiniai ESBO stebėtojai po rinkimų surengtoje konferencijoje teigė, jog rinkimų procesas buvo konkurencingas, gerai administruotas, o pagrindinės žmogaus laisvės buvo gerbiamos. Nepaisant sklandaus paties balsavimo proceso, kritika išreikšta balsų skaičiavimo tvarkai, kuri „dėl procedūrinių problemų sukėlė įtampos“. Be to, atskirai pasmerkti priešrinkiminiai smurto atvejai.²

Opozicija su pirmojo turo rezultatais nesutinka bei teigia, kad jie suklastoti, mat rinkimai nebuvo nei laisvi, nei teisingi. M. Sakaašvilis neatmetė galimybės boikotuoti rinkimų antrąjį turą, tačiau kiti partijos lyderiai tokioms priemonėms nepritarė. „Jungtinio Nacionalinio Judėjimo“ lyderis, partijos rinkimų vedlys Dimitri Bakradze pareiškė, jog nepaisant nelygių sąlygų, balsavimo klastojimo ir spaudimo, partija dalyvaus antrajame ture ir Parlamento darbe, kadangi negali leisti jog šalyje įsigalėtų vienos partijos taisyklės.³

¹ <http://civil.ge/eng/article.php?id=29527>

² International Election Observation Mission Georgia – Parliamentary Elections, 8 October 2016, Statement Of Preliminary Findings And Conclusions
<http://www.osce.org/odihr/elections/georgia/273221?download=true>
OSCE Calls Georgia Elections 'Strongly Competitive' And 'Positive',
<http://www.rferl.org/a/georgia-elections-osce/28041084.html>

³ UNM Opts Against Boycotting Parliament, MP Runoffs, <http://civil.ge/eng/article.php?id=29532>

Gruzijos euroatlantinės integracijos siekiai

Nors valdančioji partija „Gruzijos svajonė“ neretai kritikuojama dėl neveiksnumo, tačiau 2012 – 2016 metų valdymo laikotarpiu Gruzija pasiekė svarbių laimėjimų kelyje link narystės ES: įgyvendinta nemažai reformų kovojant su korupcija, toliau sėkmingai diegiami ir įgyvendinami teisinės valstybės principai. 2014 metais buvo pasirašytos Asociacijos ir Laisvos prekybos sutartys su ES. Be to, spalio 5 d. prieš pat rinkimus išplatintame pranešime pranešta, kad ES valstybės sutarė dėl bendros pozicijos bevizio režimo Gruzijai suteikimo atžvilgiu, todėl klausimas turėtų būti išspręstas jau artimiausiu metu.⁴ Narystės klausimas NATO taip pat lieka miglotas – šalis yra sveikinama dėl reformų, jai nuolat išreiškiamas palaikymas bei parama artėjant prie Aljanso, tačiau konkrečių susitarimų ir veiksmų plano vis dar nėra. Nepaisant to, šalis vis dar deklaruoja aiškų siekį prisijungti prie euroatlantinės struktūros.

Visuomenės nuomonės tyrimai rodo aišką visuomenės gravitaciją į Vakarus: apklausos rodo, jog 55 proc. šalies gyventojų pilnai palaiko narystę NATO, o dar 22 proc. tam pritaria iš dalies. Kalbant apie ES, šie skaičiai siekia atitinkamai 63 proc. bei 22 proc. Anot visuomenės tyrimų, didžiausia grėsmė šaliai vis dar išlieka Rusija – su šia teze sutinka 71 proc. apklaustųjų.⁵ Abi dominuojančios partijos pasižymi provakarietiškais idėjomis, deklaruoja siekį prisijungti prie ES ir NATO.

Tiesa, „Gruzijos svajonė“, nors ir akcentuodama provakarietiškumą, valdymo laikotarpiu įnešė nemažai pokyčių santykiuose su Rusija, ypatingai siekdama sumažinti konfrontacijos lygį. Atkurti ekonominiai santykiai, 2013 metais buvo panaikintos Gruzijos ekonomiką labai neigiamai paveikusių Rusijos taikytos sankcijos mineraliniam vandeniui ir vynui, be to, visa tai pasiekta neaukojant strategiškai svarbių ryšių su Vakarais bei nekeičiant retorikos dėl okupuotų teritorijų Pietų Osetijoje ir Abchazijoje ar išsižadant siekio integruotis į ES ir NATO. Tokiai balansavimo politikai, atrodo, pritaria ir dauguma šalies gyventojų: pagal visuomenės nuomonės tyrimą, daugiau kaip pusė, 52 proc. respondentų, nurodė jog Gruzijos užsienio politikos kursas turėtų būti provakarietiškas, tačiau išlaikant santykius su Rusija, ir tik 22 proc. apklaustųjų teigė, jog šalis turėtų orientuotis tik į ES ir Vakarus.⁶

⁴ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/10/05-visas-georgia/>

⁵ Public Opinion Survey Residents of Georgia, 2016

http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/georgia_2016.pdf

⁶ Public Opinion Survey Residents of Georgia, 2016

http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/georgia_2016.pdf

Gruzijos visuomenės mąstyme, taip pat galima pastebėti ryškėjantį paradoksą: kaip ir minėta, 71 proc. respondentų, Rusiją įvardija kaip grėsmę, tačiau tuo pat metu net 59 proc. pritaria ir 24 proc. šiek tiek pritaria tolesniam dialogui su Kremliumi. Akivaizdu, kad tiek valdžios, tiek Gruzijos visuomenės požiūris į santykius pastaruoju metu yra gana pragmatinis, grįstas ekonominiu balansavimu tarp Rusijos ir Vakarų.

Ateities perspektyvos

Gruzijos politinei sistemai netrūksta iššūkių, o tai jaučiama ir visuomenėje. Prieš rinkimus 57 proc. rinkėjų nebuvo apsisprendę dėl savo pasirinkimo⁷, taip pat net 70 procentų manė, kad šalis suka neteisinga linkme. Be to, daugelis gyventojų tvirtino asmeniškai jaučiantys finansinės padėties prastėjimą.⁸ Šios aplinkybės leidžia manyti, jog atotrūkis tarp visuomenės ir valdančiojo elito smarkiai auga, kaip ir bendras nusivylimas valstybės veikimu. Tokia terpė yra ypač palanki 5 proc. barjerą peržengusiai prorusiškai partijai, kuri, pasinaudojusi populizmu, gali daryti įtaką visuomenei keičiant jų požiūrį į Vakarus.

Apibendrinant, labai svarbu, kad Gruzija ir toliau judėtų integracijos ES ir NATO link, tačiau ryžtingai įgyvendindama reformas, o ne imituodama šį procesą. Gruzija privalo ir toliau dėti pastangas kuriant demokratijos tradicijas šalyje, kovojant su korupcija bei užtikrinant pagrindines žmogaus teises ir laisves. Tobulėti yra kur: pavyzdžiui, pagal žiniasklaidos laisvės ir nepriklausomybės indeksą Gruzija užima tik 64 vietą pasaulyje (palyginimui Lietuva yra 35 vietoje).⁹

Svarbu paminėti, jog Gruzijos visuomenė išlieka orientuota į Vakarus, bet pozityvios emocijos po truputį blėsta: pavyzdžiui, jeigu 2008 spalį, iš karto po konflikto su Rusija, net 70 proc. apklaustųjų visiškai palaikė prisijungimą prie NATO ir 17 proc. tam pritarė iš dalies, tai šių metų kovo mėnesio duomenimis šiuos atsakymus rinkosi atitinkamai 55 proc. ir 24 proc. apklaustųjų.¹⁰ Tad naujai išrinktas Gruzijos parlamentas, nepaisant įtampos tarp partijų ir vidinių nesutarimų, privalės imtis ryžtingų sprendimų ir veiksmų toliau iš esmės reformuojant šalį tam, kad ši būtų visiškai pasiruošusi integracijai į Vakarų struktūras.

⁷ Parliamentary elections in Georgia: Stability preserved, but reforms needed, http://www.fiaa.fi/en/publication/625/parliamentary_elections_in_georgia/

⁸ Public Opinion Survey Residents of Georgia, 2016
http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/georgia_2016.pdf

⁹ 2016 World Press Freedom Index, <https://rsf.org/en/ranking>

¹⁰ Public Opinion Survey Residents of Georgia, 2016
http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/georgia_2016.pdf